

Vooruitblik en feitendossier Bodemdaling

1 Doorkijk uitvoeringsprogramma 2019 en 2020

Begin 2019 zal op basis van de visie op Bodemdaling een uitvoeringsprogramma opgesteld worden. Het programma zal in een informatiebijeenkomst met leden van de Cie RGW worden besproken.

Uitgangspunten bij het opstellen van een programma:

- Realiseren van ambitie uit de visie
- Voortzetten en intensiveren van lopende activiteiten bodemdaling
- Invulling geven aan regierol provincie
- Netwerkaanpak: zoveel mogelijk verbinden van lopende initiatieven (zoals de regiodeal)
- Inbreng voor de nadere richtinggevende kaders; dit proces loopt via de Omgevingsvisie i.c. het indelen van bodemdalingsgevoelig veengebieden met integrale opgave per gebied.
- Een programma-aanpak op basis van ambitie uit de visie (organisatiestructuur, sturing op voortgang, monitoring, communicatie, benodigde capaciteit)

Indicatie beschikbare financiële middelen

De lopende activiteiten voor bodemdaling worden gefinancierd vanuit verschillende deelprogramma's binnen de provincie, met een totale omvang van circa € 4,15 mln binnen de periode van het coalitieprogramma. Voor 2019 en 2020 zijn nog circa € 1,45 mln aan resterende middelen beschikbaar. Vanuit het Rijk worden middelen beschikbaar gesteld op basis van initiatieven waarin de provincie participeert. De middelen zijn afkomstig uit de klimaatafspraken en het Interbestuurlijk Programma. Het is nog niet duidelijk welk deel van de middelen in Utrecht landt. Veel middelen worden ingezet op kennisontwikkeling die landelijk van belang is. Mogelijk zijn er ook middelen beschikbaar uit het POP3 in 2019 voor concrete uitvoering.

Programma	DeelProgramma	Deelprogramma	Bijdrage coalitieperiode (in euro)	Beschikbaar programma 2019
3. Bodem, Water en Milieu	3.2.2. Tegengaan Bodemdaling	AGENDA VITAAL PLATTELAND (Programma Aanpak Veenweiden)	3.200.000	550.000
3. Bodem, Water en Milieu	3.2.2. Tegengaan Bodemdaling	AGENDA VITAAL PLATTELAND (Programma Aanpak Veenweiden Wat wil ik met de visie bereiken ?	800.000	788.000
4. Ruimtelijke Ontwikkeling	Wat wil ik met de visie bereiken?	1.3.1 Innoveren en experimenteren in ruimtelijke ontwikkeling met partners IFL programma (Investering Fysieke Leefomgeving).	100.00	40.000
4. Ruimtelijke Ontwikkeling	1.3 Stimuleren van Integrale gebiedsontwikkeling met Ruimtelijke kwaliteit.	1.3.2 Stimuleren van integrale gebiedsontwikkeling. (Integraal gebiedsontwikkelingsprogramma (IGP))	56.000	56.000
		Totaal	4156000,00	1696000

Rijksmiddelen	Beschikbaar gesteld	Verwacht Beschikbaar programma 2019	Toelichting
Regiodeal bodemdaling (IBP programma)	10.000.000	3.000.000	Accent bebouwd, uitvoering in Zuid Holland.
Klimaatslim boeren op veen (Klimaatgelden)	3.200.000	1.000.000	Uitvoering ook in Zuid Holland
Klimaatgelden in het kader veenweide (Klimaatgelden)	6.000.000	500.000	Voor veenweide provincies nog onduidelijk verdeling
Totaal	19.200.000	6.700.000	

EU-middelen	Beschikbaar	Beschikbaar programma 2019	Toelichting
POP3/ AVP middelen projecten	pm	pm	Nog te bepalen
Totaal		pm	

Naar een programma-aanpak Bodemdaling

Vanuit haar regierol zal de provincie samen met belanghebbenden uit de gebieden een programma opstellen dat invulling geeft aan de realisatie van de ambitie uit de visie Bodemdaling. Het programma moet passen in de netwerkaanpak. Dit betekent dat betrokken actoren in de provincie Utrecht participeren in het programma en een bijdrage leveren vanuit eigen taken en verantwoordelijkheden. In de visie worden vier pijlers genoemd. De ambities liggen op zowel bebouwd en onbebouwd gebied.

- Opzetten van programmastructuur
 - In het kader van de klimaatafspraken worden de provincies gevraagd om de regierol te nemen op de doelrealisatie en een monitoringsysteem op te zetten voor de voortgang (reductiedoelstelling van landelijk 1 Mton CO2 per jaar in 2030).
 - Onderdeel hiervan is het opzetten van een governance structuur (kennisdelen, prioriteren, commitment)
- Een overzicht van lopende activiteiten
 - Er loopt veel onderzoek dat antwoord moet geven op beleidsvragen. In de doorkijk naar 2050 liggen deze ook op het vlak van de inrichting en het mogelijk maken van de transitie in het veenweidegebied
- In beeld brengen van de gebiedsopgaven en transitieopgave
 - Indicatief in 2030: realisatie van 8000-13.000 hectare. Onderwaterdrainage, 2000 ha natte teelt.
 - Inbreng belang actoren in beleidsprocessen
 - Indicatie in 2019 moeten er kaarten gemaakt als onderbouwing voor het bepalen van de urgentie bodemdaling
- Aanjagen van kansrijke projecten/ koppelen aan beschikbare middelen.
- Benodigde bemensing en kostenverdelingsvraagstuk en financieringsopgave

Pijler	Activiteiten
Kennisontwikkeling /kennisdeling	<ul style="list-style-type: none"> • Het komende jaar zetten we in op kennisontwikkeling. Deze is nodig voor het ontwikkelen van maatregelen: <ul style="list-style-type: none"> - Onderwaterdrainage, drukdrainage - Lichtgewicht bouwen en infra - Nieuwe teelten - Bevorderen veengroei - Energielandschap (als zonneweide) • Onderzoek naar nieuwe verdienmodellen • Een actieve bijdrage aan het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling • Voortzetten van het programma Aanpak Veenweiden van het AVP/de gebiedscommissie
Toelichting	<p>Kennisontwikkeling loopt m.n. via het VIC daar dragen we als provincie aan bij en gaan we de komende 2 jaar op inzetten. Het kennisprogramma Aanpak Veenweide levert hier een bijdrage aan. Dit loopt (zie onderstaande overzicht van lopend onderzoek). Samen met de andere veenweide provincies werken we gezamenlijk aan het in beeld brengen van de onderzoeksvragen en het opzetten van een landelijke monitoring systematiek.</p>
Stimulering en regelgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Ondersteunen van initiatieven met subsidies via POP3, AVP-programma, IGP, IFL-programma's van de provincie • Uitwerking afspraken Klimaattafels • Aanpassing/mogelijkheden regelgeving (ploegverbod, peilbesluit) • Praktijkexperimenten stimuleren <p>Het accent zal sterk liggen op het bijdragen aan het verder invullen van landelijke afspraken. Het mobiliseren van financieringsstromen</p>

Pijler	Activiteiten
	Voorbereiden van instrumenten in het kader van de omgevingsverordening
Bewustwording/ samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> • Aanleveren van gebiedsinformatie voor de omgevingsvisie • Bodemdalingsvisie afstemmen met provincie Zuid-Holland en Noord-Holland. • De netwerkaanpak opzetten en uitwerken • De regiodeal Bodemdaling (Interbestuurlijk programma) • Het organiseren netwerkbijeenkomsten (zoals Camping Onbestemd) • Het ondersteunen van NUFFIELD scholarship voor jonge boeren
Toelichting	<ul style="list-style-type: none"> - inbreng in de omgevingsvisie • Kaarten opstellen • Inbreng in gebiedsprocessen
Gebiedsontwikkeling	Gebiedsprojecten <ul style="list-style-type: none"> • Deelname aan het gebiedsproject Veenweide in Beweging • Gebiedsproject Groot Wilnis-Vinkeveen (peilvak 9), (aanleg circa 200 hectare onderwaterdrainage) • Projecten vernatting (b.v. klimaat slim boeren op veen) • Gebiedsproject Kockengen (aanleg circa 200 hectare onderwaterdrainage)
Toelichting	Het aanjagen van grootschalige gebiedsprocessen in gebieden samen met de waterschappen. Voorbeeld is Klimaat slim boeren op veen. Uitgewerkt zal worden welke kansrijke projecten er zijn om jaarlijks 1000 ha vernattingsmaatregelen te realiseren

2 Aanpak bodemdaling, een globaal overzicht van 10 jaar uitvoering

2.1 Inleiding

De afgelopen 10 jaar heeft veel verkenning van beleid plaatsgevonden en is veel onderzoek gedaan naar maatregelen om bodemdaling te remmen. Ook zijn een aantal gebiedsprojecten gestart om bodemdaling te remmen. Hieronder wordt een globaal overzicht gegeven van lopende en voorbije activiteiten. De provincie Utrecht heeft actief bijgedragen aan het stimuleren van onderzoek, uitvoering en de netwerken hier omheen.

Een belangrijk deel van de financiering, die is ingezet vanuit de provincie Utrecht, is afkomstig van de Nota Ruimte middelen die het Rijk in 2011 beschikbaar heeft gesteld. In totaal was dat € 21,6 mln voor de provincie Utrecht. Deze zijn later opgenomen in het programma Agenda Vitaal Platteland. Ook vanuit het EU POP3 programma worden projecten gefinancierd. Daarnaast worden vanuit de provincie op dit moment middelen ingezet vanuit het programma Innovatie Fysieke Leefomgeving en het IGP.

Binnen de Agenda Vitaal Platteland (AVP) draagt de Programma Aanpak Veenweiden bij aan de kennisontwikkeling. Dit programma wordt uitgevoerd door de gebiedscommissie Utrecht-West en is gericht op remmen van bodemdaling en duurzaam bodembeheer door het aanjagen van projecten met innovatieve maatregelen, op de thema's het nieuwe melkveebedrijf, nieuwe verdienmodellen, het nieuwe watersysteem, infrastructuur en bebouwing en proces. Veel onderzoeken krijgen via dit programma een bijdrage van de provincie Utrecht.

De provinciale ambities t.a.v. bodemdaling in het beleid beperken zich tot nu toe tot de intentie om bodemdaling niet te laten toenemen. Dit is vastgelegd in het huidige provinciaal beleid het Bodem-, Water- en Milieuplan (2016-2021) en de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie (2016-2026), inclusief de bijbehorende verordeningen. Om die reden was de urgentie tot nu toe beperkt en is er tot op heden geen samenhangend programma. Dit laat onverlet dat natuurlijk al wel het nodige gebeurt. Op basis van de visie op Bodemdaling zal in 2019 een samenhangend programma worden opgesteld met als sturingsfilosofie een netwerkaanpak.

2.2 Uitvoeringsprojecten in gebieden

Onderwerp	Relevante onderdelen	Jaar
Duurzame watersystemen	<p>Programma met adaptieve maatregelen tegen effecten bodemdaling op basis van samenwerkingsovereenkomst tussen AGV/HDSR en provincie Utrecht.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanleg hoogwatervoorzieningen • Vergroten capaciteit gemalen • versterking watergangen 	2011-2017
Groot-Wilnis Vinkeveen	<p>Uitrol</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grootschalig pilot aanleg onderwaterdrainage; 300 ha gepland • Monitoring 	2010-Heden
Spengen	<p>Sturen met grondwater is een innovatie die zich richt op actief grondwaterbeheer bij agrarische bedrijven in het veenweidegebied. De basisgedachte is dat de agrariër de grondwaterstand actief stuurt in de tijd en per perceel, los van het polderpeil.</p> <p>De bedrijvenproef in Spengen is de eerste bedrijvenproef Sturen met grondwater. Aan de proef doen zeven agrariërs in deze polder mee. De proef duurt vier jaar. De agrariërs krijgen ondersteuning en advies van het waterschap en het VIC om de proef verder op te zetten.</p>	2017-lopend
Kockengen waterproof	<p>In 2014 is het plan van aanpak Kockengen Waterproof ("Agenda 2063") vastgesteld door gemeente, waterschap en provincie. Hierin worden vier deelprojecten beschreven.</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Dorp" is het gemeentelijke project voor het zettingsarm ophogen van de wegen, paden en het groen en het vernieuwen van de riolering. • "Gebiedsproces Polder Portengen" Samen met belanghebbenden verkennen van mogelijkheden in de polder voor een duurzame inrichting. De polder is circa 300 hectare groot. • "Vierde Kwadrant" Stellen van nadere voorwaarden aan de ontwikkeling van deze uitbreiding zodanig dat een toekomstbestendige ontwikkeling (o.a. zettingsarm) geborgd wordt. • "Water" Keuze en goede motivering van het waterbeheer in Kockengen en omgeving de komende 50 jaar. 	2014-lopend
Veenweide in beweging	<p>"Veenweiden in Beweging" betreft een vernieuwde aanpak van gebiedsgericht werken in het gebied rond Kamerik (1250 ha). Het vernieuwende zit in de participatieve aanpak, die aansluit op de nieuwe Omgevingswet. De inhoudelijke opgave is het komen tot een gedragen lange termijn (2050) toekomstperspectief/agenda op bodemdaling en agrologistiek.</p>	lopend

2.3 Organisaties in het Groene Hart actief op het vlak van bodemdaling

In de provincie Utrecht zijn veel partijen actief op het gebied van bodemdaling, veelal wordt samen met de provincie Zuid Holland en Noord Holland samengewerkt op het niveau van het Groene Hart. Er zijn samenwerkingsverbanden opgezet en er is een kenniscentrum opgericht. Dat zich bezig houden met (onderzoek naar) bodemdaling en maatregelen voor afremmen bodemdaling of aanpassing grondgebruik. Naast de waterschappen (AGV en HDSR) en de gemeenten hieronder enkele belangrijke spelers:

- Het **platform slappe bodem** is het bestuurlijke netwerk van overheden die met bodemdaling te maken hebben. Momenteel nemen 19 gemeenten en 6 waterschappen deel in Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland. Het platform slappe bodem agendeert de nationale opgaven van de bodemdaling bij politiek en bestuur, voert lobby, communiceert, stimuleert samenwerking, deelt en verspreidt kennis omtrent bodemdaling. Jaarlijks organiseert het platform slappe bodem het nationaal congres veenbodemdaling. Het platform slappe bodem is een van de initiatiefnemers en financiers van het nationaal kennisprogramma bodemdaling.
- In 2016 is het **Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling** (NKB) opgezet. Een groot aantal partijen is inmiddels bij dit netwerk aangesloten, waaronder het rijk (Rijkswaterstaat), gemeenten, provincies, waterschappen en

kennisinstituten Binnen dit netwerk wordt op een structurele en programmatische wijze gewerkt aan het verbinden, versterken en ontwikkelen van kennis rondom klimaat, water en bodemdaling en worden handelingsperspectieven ontwikkeld die passen bij de toekomstperspectieven. Het kennisprogramma kent momenteel 3 pijlers 1) onderwaterdrainage en 2) natte teelten en 3) lichte ophoogmaterialen. Het programma wordt nog verder ontwikkeld. Het Klimaatakkoord zal hier zeker toe bijdragen.

- Het **Veenweide Innovatie Centrum (VIC)** in Zegveld is hét kennis- & innovatiecentrum rondom de Westelijke Veenweiden. Het VIC heeft als doel een bijdrage te leveren aan een (economisch) vitaal en klimaatbestendig veenweidelandschap, met een gezonde landbouwsector en een duurzaam bodem- en watersysteem. De focus ligt op een integrale benadering van de vraagstukken en vertaling naar de praktijk. De exploitatie, activiteiten en projecten van het VIC worden gefinancierd door de provincies Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland, zes Waterschappen en het agrarisch bedrijfsleven.
- **De Stuurgroep Groen Hart)** De Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart voelt zich verantwoordelijk voor de toekomst van het Groene Hart als geheel. In de Stuurgroep zijn de verantwoordelijke overheden (waterschappen, provincies en gemeenten) en maatschappelijke organisaties vertegenwoordigd. Op het gebied van bodemdaling agendeert de stuurgroep de problematiek en jaagt het maken van keuzes aan.
- **De Gebiedscommissie Utrecht-West** werkt, in opdracht van de provincie Utrecht, samen met publieke, private en maatschappelijke partijen integraal en effectief aan de vitaliteit en kwaliteit van het landelijk gebied. Ze organiseert de uitvoering van de opgaven uit het Gebiedsprogramma Utrecht-West 2016-2019. De Stuurgroep Aanpak Veenweiden van de Gebiedscommissie Utrecht-West heeft op verzoek van de provincie Utrecht het programma Aanpak Veenweiden opgesteld om in het veenweidegebied bodemdaling af te remmen en een meer duurzaam waterbeheer te krijgen. De provincie heeft hiervoor € 3,5 miljoen beschikbaar gesteld.

2.4 Kennisdeling en Kennisontwikkeling

Hieronder een beknopt overzicht van lopende en voorbije onderzoeken gerelateerd aan bodemdaling. Aan de meeste hebben we als provincie bijgedragen of dragen we nog bij. De afgelopen collegeperiode is ingezet via Programma aanpak Veenweide dat valt onder het AVP programma.

Onderwerp	Relevante conclusies of onderzoeksvragen	Jaar
Diverse onderzoeken naar de haalbaarheid van onderwaterdrainage (Zegveld, Demmerik, Lopikerwaard)	<ul style="list-style-type: none"> • Onderwaterdrainage brengt de grondwaterstand in de zomer duidelijk omhoog en in de winter iets omlaag. • De watervraag in de zomer neemt iets toe. Ordegrootte 10-15%. Door aanpassing van het waterbeheer kan dit nog beperkt worden. • De landbouwkundige productie blijft ongeveer gelijk. • Ter voorkoming van negatieve effecten op de kwaliteit van het polderwater moeten de drains niet te diep liggen en niet te ondiep. • De optimale diepte ligt tussen de 30 en 60 cm 	2003-2013 En lopend
Onderzoek naar drukdrains (precisie watermanagement) bij het VIC	<ul style="list-style-type: none"> • Drukdrains werken duidelijk beter dan onderwaterdrainage om de grondwaterstand in de zomer te verhogen 	2016-Heden En lopend
Onderzoek naar natte teelten (lisdodden, cranberries, rietteelt)	<p>Diverse studies uitgevoerd bij Zegveld en buiten de provincie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het kunnen vermarkten van de producten is een belangrijk issue. • Natte teelten zijn heel iets anders dan veehouderij en zullen daardoor niet snel door veeboeren verbouwd gaan worden. • Natte teelten vergen meer wateraanvoer dan grasland met onderwaterdrainage. • Het vrijkomen van de broeikasgassen methaan en lachgas is reëel en moet nader onderzocht worden. 	2015-heden en lopend
Onderzoek naar het inbrengen van klei in de bodem	<ul style="list-style-type: none"> • Helpt klei in de bodem de veenoxidatie te vertragen? • Hoe moet de klei in de bodem gebracht worden? • Is er voldoende klei beschikbaar? • Hoe zit het met de logistiek? 	Lopend
Onderzoek om bodemdaling met behulp van radarmetingen met satellieten te kunnen meten.	<ul style="list-style-type: none"> • Bodemdaling meten op verharde grondslag kan prima • Bodemdaling meten op landbouw- en natuurgronden is vooralsnog niet goed mogelijk, maar zit er aan te komen. 	Lopend
Bodemkaart veengebieden in Utrecht		2008

Onderwerp	Relevante conclusies of onderzoeksvragen	Jaar
Het verzamelen van historische data over bodemdaling	<ul style="list-style-type: none"> Van de gronden op het huidige VIC zijn veel data verzameld, maar niet systematisch bij elkaar gebracht. Van 1950-1970 zijn grootschalig hoogtemetingen uitgevoerd in Nederland, die vergeleken kunnen worden met het AHN. Verificatie is lastig omdat er ook veel (ongedocumenteerd) is opgehoogd en vergraven. 	Lopend Lopend
Onderzoek naar "Carbon credits"	<ul style="list-style-type: none"> Is het mogelijk maatregelen tegen bodemdaling te financieren vanuit vrijwillige verkoop van CO₂-rechten 	Lopend
"Toekomstverkenning bodemdaling"	Met het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en de provincie Zuid-Holland hebben is voor het gebied van het hoogheemraadschap onderzocht hoe de bodemdaling zich op lange termijn ontwikkelt. Van 4 scenario's is een MKBA gemaakt.	2012-2014

2.5 Ontwikkeling instrumentaria

Onderwerp	Doel	Jaar
"Waterwijzer Landbouw".	<ul style="list-style-type: none"> Instrument waar bedrijfseconomische gevolgen voor de landbouw te berekenen als gevolg van wijzigingen in de waterhuishouding, waaronder onderwaterdrainage. Landelijke systematiek, waarin op ons verzoek ook onderwaterdrainage is mee genomen. 	2012-2018
Veenwijzer	<ul style="list-style-type: none"> Berekent voor een melkveebedrijf in de veengebieden de gevolgen van een verandering in de bedrijfsopzet voor zowel het economisch bedrijfsresultaat als gestelde maatschappelijke en milieudoelen. Onderwaterdrainage maakt deel uit van de mogelijke veranderingen in de bedrijfsopzet. 	2016
"Serious game" RE:PEAT	<ul style="list-style-type: none"> Geografisch georiënteerd instrument waarmee de gebruiker snel, visueel en interactief bodemdaling en inundaties en de effecten daarvan te berekenen en communiceren. Daarbij brengt het o.a. de kosten van maatregelen helder in beeld. Wordt steeds verder ontwikkeld. 	2015-heden
Ontwikkeling model om bodemdaling te voorspellen (PHOENIX)	<ul style="list-style-type: none"> Modelleren van bodemdaling is mogelijk gebaseerd op langjarige meetreeksen op diverse locaties in Nederland (o.a. Zegveld) Toetsen aan de werkelijkheid is lastig door gebrek aan kennis huidige daling (maar zie ook radarmetingen) en gebrek aan kennis historische daling. 	2011
MKBA Bodemdaling	<ul style="list-style-type: none"> Maatschappelijke Kosten Baten Analyse speciaal is toegesneden op bodemdaling voor beleid- en gebiedsprocessen. Hiermee zijn in een proefgebied de effecten van bodemdaling op de lange termijn inzichtelijk gemaakt en gewaardeerd. Ontwikkeld voor de "Toekomstverkenning bodemdaling". 	2012

2.6 Bewustwording

Onderwerp	Doel	Jaar
Simulatie spel RE:PEAT	Een digitaal instrument geïnitieerd door HDSR waarmee de gebruiker snel, visueel en interactief bodemdaling en inundaties berekenen en communiceren. Daarbij brengt het o.a. de kosten van maatregelen helder in beeld. Wordt steeds verder ontwikkeld.	2015-heden
Nuffield	Ondersteunen van een scholarship voor twee jonge agrariërs om op zoek te gaan naar een duurzamer manier van boeren in het Veenweidegebied; bodemdaling is hier een belangrijk onderwerp. Zij denken actief na over teelten/markten, alsmede de huidige landbouwpraktijk in het veenweidegebied verkennen. Op verzoek van de provincie geven zij presentaties over hun bevindingen en verwerkt zijn bevindingen in een eindproduct.	2016-heden
Camping onbestemd	Een evenement georganiseerd door de provincie Utrecht om, vanuit een andere context dan gangbaar, in het gebied en met het gebied in gesprek te gaan over het thema bodemdaling. Er was een brede mix van bestuurders, gebiedsgebruikers, avonturiers, onderzoekers uitgenodigd.	2018

Onderwerp	Doel	Jaar
Polderkennis op peil	Veehouders in het werkgebied van agrarisch collectief Rijn Vecht en Venen zijn met studiegroepen aan de slag met water gerelateerde problemen in hun eigen polders. Via studiegroepen gaan veehouders in het project hun kennis delen met burens en met waterschappen.	2017-heden

2.7 Samenwerkingsactiviteiten

Regiodeal Bodemdaling Groene Hart

In het kader van het Interbestuurlijk Programma (IBP) hebben de gemeenten Alphen a/d Rijn, Gouda en Woerden, de provincies Zuid-Holland en Utrecht en het hoogheemraadschap van Rijnland medio 2018 een voorstel ingediend voor de Regiodeal Groene Hart. Deze richt zich vooral op kennisontwikkeling en toepassing van kennis in de praktijk om met bodemdaling om te gaan, zowel in stedelijk als landelijk gebied. Recent heeft het rijk bepaald dat de Regiodeal verder mag worden uitgewerkt en heeft 10 miljoen euro toegekend. Daarmee gaan we met partijen de komende tijd aan de slag. De regiodeal zal komend voorjaar worden ondertekend. Inhoudelijk richt de samenwerking zich op:

- Toekomstbestendig bouwen en wonen in veengebied
- Kennisontwikkeling met testsites in het Groene Hart
- Vernieuwd ondernemerschap voor agrarische bedrijven
- Bijdrage aan klimaatmaatregelen en CO₂-reductie

Klimaatakkoord

Als uitwerking van het regeerakkoord is een voorlopig klimaatakkoord opgesteld. Hierbij zijn veel partijen betrokken. Binnen dat proces diverse Klimaattafels ingesteld, waaronder "Landbouw en Landbouwgebruik". Het IPO zit hier aan tafel namens de provincies. Binnen deze Klimaattafel is een werkgroep veenweide ingesteld, waarvan Mirjam Maasdam-Hoevers voorzitter is. De werkgroep doet voorstellen voor het beperken van de CO₂ uitstoot als gevolg van bodemdaling. Het doel is 1 Mton reductie van CO₂-uitstoot in 2030 te realiseren. De planning is dat er het tweede kwartaal van 2019 een eindakkoord is. De regierol voor het behalen van het doel voor de veengebieden komt bij de provincies te liggen. Naar verwachting zal het rijk hiervoor ook middelen beschikbaar stellen.

Klimaat slim boeren op veen

In het oostelijk deel van het Groene Hart wil het waterschap HDSR, samen met drie agrarische collectieven, zich inspannen om op circa 2500 ha bodemdaling remmende maatregelen op veengrond te nemen. Dit in synergie met maatregelen voor biodiversiteit en andere milieupgaven. Er wordt o.a. ingezet op onderwaterdrainage, drukdrainage, natte teelten en bodemverbeterende maatregelen. Dit alles geflankeerd met monitoring van de effectiviteit van de maatregelen en het proces. Uit de klimaatenvolpe 2018 heeft LNV (€ 3,2 mln) toegezegd.